



ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ВІД ДАВНІХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(з нагоди 1000-річчя з початку правління Ярослава Мудрого)**

18 квітня 2019 року

ТЕРНОПІЛЬ – 2019

УДК 94(477):"085/134"

П 84

П 84 Процеси українського державотворення від давніх часів до сьогодні (з нагоди 1000-річчя з початку правління Ярослава Мудрого): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 18 квітня 2019 року) / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Т. В. Магера, М. А. Мартинів, І. І. Рудник, Т. О. Сергуніна // Науковий методичний інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти. – Тернопіль: ТОКІШПО, 2019. – Вип. 12. – 160 с.

Processes of Ukrainian state-building from old times to present time (on occasion of 1000 year from the beginning of rule of Yaroslav Mudryi): Materials of All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Ternopil, Ukraine, April 18, 2019) / Editorial Board: O. Petrovskyi, V. Mysyk, I. Vitenko, O. Kohut, Yu. Shainiuk, A. Yanovskyi, F. Polianskyi, T. Mahera, M. Martyniv, I. Rudnyk, T. Serhunina // Scientific methodological information articles collection of Ternopil Regional Communal Institute of Postgraduate Pedagogical Education. – Ternopil: TRCIPPE, 2019. – Vol. 12 – 160 p.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 2 від 08.05.2019 р.)*

УДК 94(477):"085/134"

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2019

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНИЙ НАПРЯМ.....	6
Петровський О. М. «Поселення» як дефініція в археології.....	6
Бармак М. В. Розвиток громадянського суспільства у постмайданний період в умовах гібридної війни.....	8
Зуляк І. С. Освітньо-педагогічна діяльність Антона Крушельницького в період української революції (1917–1921 рр.).....	10
Огірко О. В. Унійність української церкви за часів Ярослава Мудрого та його наступників.....	14
Aktay S. Language policies in the Soviet Union (the case of Kazakhstan).....	17
Костюк С. В. Фонд Ярослава Мудрого у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї.....	21
Терещенко В. Д. Фіскальна політика та її вплив на економічне становище Галичини у міжвоєнний період.....	22
Türkyilmaz Ü The image of Turks / ottomans from the point of view of the French diplomat J. M. Tancoigne.....	25
Рудник І. І. Просвітницька діяльність Ярослава Мудрого: феномен культурного піднесення Давньоруської держави.....	27
Сирник М. М. Роль та значення конституції Пилипа Орлика.....	29
Acar S. Ukraine in the policies of Peter I.....	32
Akcan G. The effects of the Russian politics of naming during Soviet period in Karakalpakstan Autonomous Republic.....	36
Пелешок О. О. Українська державність у пресі Тернопільщини: краєзнавчий аспект ...	40
Yetkin G. B. The World War II in Turkish stories.....	43
Kusaeva N.O. The transformation of values and globalization.....	46
ФІЛОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ.....	48
Kaşoğlu A. Societal gender through the eyes of women: Nameless.....	48
Mirzahmetulı M. An assessment of the suffixes -ov and -yev in Kazakh surnames.....	52
Er A. A true story of violence/modern slavery from the mouth of a slave: Mende Nazer's Slave.....	55
Gunduz N. Teaching efl to young learners through the novella “The little Prince”.....	57
Gürsoy Y Trofim Lysenko in Turkish Studies.....	66
Elyildirim S. The importance of deictic expressions in meaning identification.....	69
Öksüz G. Beliefs about snake in Turkish and Russian mythologies.....	71
Özberk M. Gogol readings in Turkey.....	74
Ozer Z.B. Effects of alphabet change.....	78
Uluşahin E. Translator as Cultural Transmitter within the Context of Language, Culture and Translation.....	80
Aktay Sh. Russian surnames of Turkic origin in the context of historical antroponymy.....	83
Duisebayeva D. Alasa Han and Boynuzlu Maral Ana Rumors compiled by Çokan Velihanov	86
Козан О. Національно-культурна специфіка етнонімів у сучасній турецькій мові.....	89
Кушнір О.В. Національне самоствердження словацьких українців засобами художнього слова: медіадискурс.....	93
Святенко А. В. Просвітницький націоналізм І. Дзюби.....	96

Сергуніна Т.О. Витоки літературної давньоруської мови	98
Sütçü. G. Tomris Uyar in contemporary Turkish stories.....	102
Эрдоган Х. The Turkic origin words in Russian warfare lexicon.....	105
Магера Т.В. Жанровий синкретизм літератури періоду правління Ярослава Мудрого	109
Arkim M. “The Soviet woman” in F. V. Gladkov’s “Cement”.....	112
Atakli Saçak F. Phraseology Studies in Turkey	116
Гніздицька М. П. Проблема державотворення у публіцистиці Юрія Косача.....	120
Kartal J. Kasgarli Mahmud and Diwan Lughat at-turk	123
Özberk R. A leading Turkish intellectual: Zeki Velidi Togan.....	125
Ozdemir C. The demonic being – “Witch” in N. V. Gogol’s “Viy” and Kerime Nadir’s “A night of horror”	129
Дохман Ю. The dictionaries of the Ottoman historical terms and idioms	133
Оземир Н. Overview of common words addressing in Russian language	136
Ozer Y. Studies on Kazakh oral poetry at the beginning of 20th century (1900-1930).....	139
Temur F. Life and works of Vedat Gunyol: a representative of Turkish humanism	142
Irmak A.R. Literature in the USSR	145
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ НАПРЯМ.....	149
Городецька О. В. Інформаційна гігієна як основа сучасних наукових досліджень.....	149
Мартинів М. А. Зміна управлінської діяльності керівників закладів освіти в умовах децентралізації	151
Пуйо О. І. Ціннісні орієнтації особистості в системі нових соціокультурних координат.....	154
Flinta A. Wpływ samooceny własnego ciała na postępowanie człowieka	157

16. Старовойтова, О. Об одной глагольной словообразовательной модели в современном русском языке: динамический аспект // Вестник СПбГУ. – №9 (1). – 2015. – С. 154-161.
17. Hasanov, Z. "İskit" Etnonimin Okunuşu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, №2 (50), 2009. p. 1-10.
18. Nadirbayeva, K. "Manas" Destanındaki Etnonimler. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı 1, 2016. – p. 7-16.
19. Şahin, İ. *Adbilim* (3.bs.). Ankara: Pegem. 2018.
20. Sakaoglu, S. *Türk Ad Bilimi I. Giriş*. Ankara: Türk Dil Kurumu. – 2000.

УДК 075.2(437.6=161.2)

Кушнір О.В.,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

НАЦІОНАЛЬНЕ САМОСТВЕРДЖЕННЯ СЛОВАЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА: МЕДІАДИСКУРС

Важливим фактором суспільно-культурного життя поневолених народів була словесність. Завдяки своїй природі, мистецькій специфіці, література виступала справжньою «політичною силою», «єдиним етнозберігаючим чинником, об'єднуючим началом, що не дає остаточно загинути нації» [2, с. 2].

Українська громада Чехословаччини, усвідомлюючи тривалу політичну залежність і свій статус як національної меншини, обстоювала найоптимальніший шлях збереження національної ідентичності у слов'янському ареалі – шлях літератури, науки й мистецтва, який, за визначенням І. Франка, «в'яже, а не розділює всі слов'янські народи» [3, с. 504].

1. Соціально-політичні, економічні та етнопсихологічні умови розвитку культури українців Чехословаччини спричинили той факт, що єдиним джерелом зростання і середовищем функціонування літератури була громадська періодика. Відтак, пропагувати українське письменство Словаччини було одним із завдань газет «Слово народа» (1931-1932), «Пряшівщина» (1945-1951), «Нове життя» (1950 – до сьогодні); журналів «Наша земля» (1927-1929), «Голос життя» (1929-1938), «Голос молоді» (січень-травень 1938), «Колокольчик-Дзвіночок» (1946-1949), «Дружно вперед» (1951 – по даний час), «Дукля» (1953 – до сьогодні).

2. Після завершення Другої світової війни українське населення Чехословаччини потрапило у полон авторитету всього «радянського», тобто російського. В умовах суцільної русифікації, майже повної втрати національної ідентичності саме преса була основним чинником підтримки й розвою української культури, важливим каналом творення й поширення духовних вартостей, ареною для творчого зростання майстрів слова.

3. Перша повоєнна газета «Пряшівщина» планувалась як позапартійне видання, яке прагнуло понад усе «відродити національно-культурне життя українського населення» [4. 1985. № 3. – с. 47], тому подавала інформацію про українську літературу, культуру, сприяла формуванню художньо-естетичних смаків та духовних цінностей словацьких українців. Надзвичайно активно вона знайомила своїх читачів із кращими зразками української класичної, радянської літератури, російськими творами. У другому номері редакція опублікувала уривки з «Кобзаря», І. Масиця подав українською мовою біографію поета; у наступні роки творами Кобзаря рясніли березневі номери видання. З метою формування естетичних смаків пряшівських читачів на сторінках газети було надруковано художні тексти і статті про творчість Т. Шевченка, І. Франка, П. Куліша, Марка Вовчка, Лесі Українки, І. Карпенка-

Карого, Панаса Мирного, В. Стефаніка, М. Коцюбинського, П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри та ін. Пряшівська громадськість мала можливість поринути в художній світ О. Пушкіна, І. Тургенєва, Л. Толстого, А. Чехова, М. Горького. Короткі поетичні тексти, невеликі прозові уривки сприяли формуванню нового світогляду, плекали естетичний смак читачів і готували ґрунт для творчості місцевих авторів [4. 1985. № 3. – с. 48, 49].

Рубрики «Сторінка на діалекті» (додатки з місцевого українського фольклору), «Сторінка молодих», «Молоді спроби» (художні шукання літераторів-початківців), «Куточок для школярів», літературні сторінки «Резонанси», «Веселка», «Літературний ярмарок», молодіжний додаток «Тон» презентували зразки місцевого фольклору, україномовні та писані діалектом вірші, нариси, оповідання, гуморески М. Поповича, Ф. Лазорика, І. Прокіпчака, І. Мацинського, М. Шмайди, Ф. Іванчова, Ю. Боролича, О. Рудловчак та ін. Їхні художні твори сприяли культурно-освітньому, літературно-мистецькому зростанню нової генерації української інтелігенції Словаччини [5, с. 20-21].

Видання активно пропагувало драматичне мистецтво краю, друкуючи рецензії на театральні вистави УНТ, проводячи разом із УНРП конкурс сценічних творів для самодіяльних колективів та професійного театру Пряшева.

4. Громадсько-політичний, літературно-художній ілюстрований журнал «Дружно вперед» багато місця відводив для висвітлення здобутків української культури: друкував оригінальні художні твори Ф. Лазорика, І. Прокіпчака, І. Гриця-Дуди, І. Мацинського, І. Галайди, В. Дацея, М. Дробняка, Б. Іванчова та ін. (виділивши з 1954 р. окрему рубрику для публікацій авторів-початківців), україномовні переклади чеської та словацької поезії (у 1975 р. започатковано рубрику «Поетичний літопис чехословацько-української дружби», в якій побачили світ переклади творів В. Ганки, Я. Костри, Я. Коллара, Л. Штура, Я. Ботта, С. Халупки, Ф. Гечка, М. Валека) [4. 1981. № 2. – с. 53-54].

5. Молодіжний двомовний журнал «Колокольчик-Дзвіночок» упродовж 1947-1950 рр. був щоденною читанкою для школярів, тому пропонував народні та літературні казки, прислів'я, приказки, скоромовки, загадки, які відзначалися простотою і доступністю розповіді, емоційною силою впливу. На сторінках журналу репрезентовано жанрове розмаїття української дитячої літератури Словаччини: громадсько-політична, пейзажна лірика, байки, дитячі жартівливі вірші, пісні, поеми, казки, оповідання, повісті, драматичні сценки. У російськомовному «Колокольчику» друкувалися твори В. Жуковського, І. Крилова, О. Пушкіна. Одночасно у «Дзвіночку» – вірші П. Тичини, перша пісня з поеми «Руслан і Людмила» у перекладі М. Терещенка, поезія М. Лермонтова, М. Некрасова, С. Маршака, проза Л. Толстого, А. Купріна, А. Чехова, К. Ушинського, тексти Г. Сковороди, І. Котляревського, Л. Глібова, І. Франка, П. Грабовського, С. Руданського, М. Коцюбинського та ін. Кілька окремих номерів презентували твори Т. Шевченка. Окремі номери чи сторінки видання присвячено життєвим ювілеям письменників, зокрема Т. Шевченкові, О. Пушкіну, М. Гоголю, Л. Толстому, М. Лермонтову [4. 1987. № 5. С. 55-56].

Українську радянську дитячу літературу репрезентували Наталя Забіла, Марія Пригара, Оксана Іваненко, окремі вірші М. Рильського, П. Тичини, В. Сосюри тощо. Не забував журнал «Дзвіночок» і про місцеву дитячу літературу. Його сторінки рясніли творами О. Духновича, О. Павловича, Марійки Підгірянки, Д. Зубрицького, Ірини Невицької, В. Гренджі-Донського, І. Мацинського, Ф. Лазорика, М. Шмайди, Й. Шелепця [4. 1987. № 5. – с. 57-58]. Редакція, друкуючи художні тексти, у доступній формі пропонувала дітям літературні портрети авторів, дбаючи про виховання свідомої молоді.

Журнал не раз закликав своїх читачів до співпраці, запрошував збирати народну творчість, брати участь у фольклорних та літературних конкурсах. З кореспонденції дописувачів були створені рубрики «Дідусева пошта», «Пошта нашим діточкам». Перше періодичне видання для дітей «Колокольчик-Дзвіночок» об'єднав навколо себе кращих

майстрів дитячого письменства і заклав основи української повоєнної дитячої літератури Словаччини.

б. У контексті післявоєнної журналістики українців Словаччини літературно-мистецький та публіцистичний журнал «Дукля» [4] став справжнім літописом повоєнної історії української культури, зокрема літератури, у Східній Словаччині, найкраще увиразнив роль преси у міжкультурному спілкуванні прашівських українців зі словаками та земляками з України. Понад півстоліття він не просто інформує про місцеві мистецькі і наукові здобутки, а й сприяє створенню позитивного іміджу української громади, подальшому зближенню двох народів. Це видання як специфічний феномен духовного буття прашівчан є водночас загальноукраїнським і чехословацьким культурним надбанням.

«Літературно-мистецький і публіцистичний» орган Української філії Спілки словацьких письменників публікував художні спроби, публіцистичні й наукові праці прашівських авторів, розширював знайомство читачів з творчістю письменників України, друкував у перекладі рідною мовою зразки художніх творів словацьких і чеських митців. Журнал оцінював поточні події місцевого культурного життя, висував на обговорення проблеми місця і значення прашівського письменства у контексті чехословацького та загальноукраїнського літературних процесів.

Часопис «Дукля» у 1960-х рр. став явищем загальноукраїнського значення, виконуючи ті функції, які мала б виконувати загальнонаціональна преса щодо українців за межами України. Журнал друкував твори репресованих авторів, дисидентів (В. Симоненка, І. Драча, М. Вінграновського, Д. Павличка, І. Дзюби та ін.), подавав інформацію про загальноукраїнське національно-культурне життя, якої уникала радянська преса, нагадував про ювілеї заборонених діячів української культури та історії (М. Грушевський, П. Куліш), вживав терміни, які несли іншу оцінку явищ, ніж та, яку декларувала офіційна політика («розстріляне відродження», «шістдесятники», «національне відродження», «нове покоління» тощо) [1, с. 217].

7. Періодика українців у Словаччині завжди служила засобом їх духовного єднання з культурою домінуючого народу та з українським світом. Саме преса була основним чинником становлення української спільноти, збереження її етнічної самобутності, культурних цінностей, рідної мови, звичаїв, історичної пам'яті, найоптимальнішим шляхом усвідомлення власної національної ідентичності в чехословацькому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бача Ю.А. З історії української літератури Закарпаття та Чехословаччини. Presov : Filozoficka Fakulta Presovskej Univerzity, 1998. – 277 с.
2. Бача Ю.А. Функції художньої літератури бездержавних народів та національних меншин (виступ на IV Міжнародному конгресі українців). Українська мова та література. – 1999. – Ч. 35 (146). – С. 1-2.
3. Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками. Статті, матеріали й дослідження до історії чехословацько-українських взаємовідносин / упоряд. М. Мольнар, М. Мундяк. – Братислава: Словацьке вид-во худож. літ., 1957. – 694 с.
4. Дукля. Прашів (Словаччина), 1953-2004.
5. Фоллрихова М. Украинская национальная журналистика в Чехословакии : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10. К., 1989. – 26 с.

УДК: 821.161.2.09:323.13(=162.2)

Святненко А.В.,

кандидат історичних наук,
професор кафедри гуманітарних